

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Претплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор (Аустро-Угарска).

У Сомбору, 30. Априла 1899. године.

БОГ ДЕЧЈИ ПРИЈАТЕЉ.

— Патер Север Рауе. —

(Наставак.)

Мисли Спаситељеве о дечјој смирености, као својству неопходно потребном васпитачу.

Из напред казанога се види, да се човек само тада удостојава да се назове чедом божјим, ако је као дете, сем тога још и то, колику вредност и достојанство имају душевне особине, које човека дететом красе, те у коликој је цени и уважаењу и само дете. По том се још види, колику љубав, пажњу и бригу дугује деци по примеру Спаситељеву његов заменик особито што овај свет и пакао непрестано устају, да слабо дете отргну из загрљаја Спаситељева, и лише га царства небескога.

Божански Спаситељ наглашавајући с једну страну, да и васпитач ваља да је као дете те да је онако исто смирен и скроман, указује с другу и на обим те дужности осветливши то приликом спора апостола о првенству неколиким зракама божанске мудрости, те знамо које је похвално, а које грешно тежење к првенству у царству небеском.

Обуку ли се апостоли у истину у душу детињску, добијају тиме подобност, да се свим срцем посвете деци, јединој њиховој бризи и позиву. Нико не може дати од онога, што нема; нико не може друге учвршћавати и одржавати у оним осећајима, којима није сам прожет, а још мање уливати их другима. Васпитач мора бити проникнут духом свога питомца, с њиме у том једно бити. Будући да је питомца по себи нешто ниже, то се васпитач мора спустити нижем од себе, мора се унизити. Разуме се, да Спаситељ мисли само *привидно* понижење, које се баш са те привидности довољно не узима у обзир.

Ваља нам имати на уму, што је већ на једном месту речено, да је Христос Спаситељ једном и другом приликом своје речи упутио само апостолима и да се оне тйцале васпитачког позива њихова. Повод првом призору беше распра апостола око тога који ће од њих заузети већи положај као апостол у царству месијину, које настаје у цркви. Да је њихова властољубивост на друго ишла, он би је могао и знао другим средствима сузбити. А узевши дете преда се хтео им је показати да се њихов спор противи суштини њихове васпитачке дужности. Други призор је изазван делом, којим се апостоли опет огрешили о васпитачки позив свој. Доказало се и једном и другом приликом, да они и не слуге, е се као главна погодба тражи од свакога, ко је рад ући у царство небеско, да је као дете, и да васпитање мора тежити као јединој сврси својој, да човека задахне духом детињим и да га у том и очува. Еле не само да они не би могли увести у царство небеско своје питомце, јер без поменуте главне погодбе не би ни сами достајали царства тога, те онда не би ни другима могли показати пут, који у њ води, него би их још наводили на путове, који се не слажу са сврхом правог васпитања. Њихове мисли и жеље поклапају се са мислима и жељама Фарисеја и книжника, за које је Спаситељ рекао, да ни сами нису ушли у царство небеско, а ни другима не даду ући у њега.

Нема сумње, да онај добро жели, који жели да у царству небеском буде што ближе Христу, ближе него сви остали, те тога ради ни апостоли нису зазор имали, да о том ставе питање на њега самога. Они нису питали, ко је од њих старији и већи, о чем се водио спор међу њима, него су питали у опште. Осетили су и сами апостоли, да је жеља њихова у онаком облику како је при распри изражена, за осуду, у колико није потицала из љубави према Христу, него из себичности, самољубља и охолости, те су за то постиђени оћутнули, када их је Христос упитао, око чега се препиру.

Вама је, рекао им је, намењено, да будете учитељи и васпитачи човештва, а ви се препирете, који ће међу вама бити већи у царству небеском. Но заиста вам кажем, ако не отурите такве грешне мисли и жеље, не ћете видети царства небескога ни овога ни онога света (Матеј 18, 3.). Одмах за тим је напоменуо, како се долази до вишега положаја у царству небеском рекавши: који се понизи као ово дете, који тежи да сваку себездану жељу, самољубље, властољубље, охолост и таштину што већма у себи угуши,

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

тај тежи к правом првом месту у царству небеском (Матеј 18, 4). У том смислу је одговорио и на негодовање девет апостола на браћу Зеведејеву, који су хтели бити први у царству небеском (Матеј 20, 20—28.), а и при тајној вечери, којом је приликом још једном споменуо препирање о првенству и тада, да би показао пример најдубље понизности, опрао је свима ноге.

(Наставиће се.)

Сомбор.

Милутин Гавриловић, свештеник.

Н А Р Е Д Б А *)

срп. прав. народног Школског Савета од 25. априла 1895. г. бр. ad III. С. 72.93. ex 1895., којом се установљују: Правила о полагању испита за оспособљење учитељског звања у срп. нар. основним школама у српској учитељској школи сомборској.

§. 1. За испите оспособљења могу се пријавити:

а) сви они, који су најмање с довољним успехом свршили учитељску школу и за то се време по пропису владали;

б) они ученици, који се приватно теоретски и практично за учитељски позив спремали. Редовни ученици обично могу при оном заводу полагати, где су последњи разред учитељске школе свршили.

§. 2. Испит за оспособљење могу полагати само они редовни ученици, који на то добију дозволу од професорског збора из конференције држане у ту сврху по свршетку годишњег испита четвртог разреда, за школску годину 1894/5. по свршетку годишњег испита трећег разреда.

Професорски збор има право саветовати, да одступе они ученици о чијој довољној спремности сумња.

§. 3. Приватно или у другим учитељским заводима спремљени ученици могу се само по дозволи Шк. Савета пустити испиту за оспособљење под овим условима:

а) ако су мушки навршили 19 година живота (женске 18 година), или ако им је Шк. Савет подарио дозволу у сскудици поменутих година;

б) ако су мушки свршили четири разреда средње или грађанске школе, а женске четири грађанске или више девојачке школе;

в) ако су се најмање годину дана вежбали учењем у народној школи;

г) ако су се морално владали, телесно здрави и способни у вршењу учитељске дужности.

*) „Наредба“ ова већ је једном одштампана у овом листу године 1895., али по укаваној потреби она се по ново саопштава.

§. 4. На испит за оспособљење не могу припуштени бити :

- а) који су на оваковом испиту двапут одбачени били ;
- б) који су у кривичним стварима судским путем осуђени ;
- в) који су из ма којег завода због моралног преступа одстрањени били ;
- г) који од такове болести или недостатка пате, да нису због тога способни за отправљање учитељског звања.

§. 5. Они кандидати који задовољавају захтевима §. 3. пре него што би били припуштени испиту за оспособљење, дужни су из појединих разреда положити приватни испит у роковима одређеним према њиховој старости, а који обично не смеју бити мањи од четврт године.

§. 6. Приватни ученици ради дозволе полагања разредних испита дужни су своје у смислу §. 3. снабдевене молбенице поднети управитељу учитељске школе, који исте ради решења уз мњење професорског збора шаље Шк. Савету.

Шк. Савет на основу мњења проф. збора одређује време, кад ће приватни ученик испит полагати.

§. 7. Разредни испити обдржавају се под председништвом управитеља, а пред оним професорима, који у дотичним разредима предају и распростиру се на све оне предмете, који су прописани у наставном плану срп. учитељске школе сомборске. О исходу разредног испита издаје се редовна сведочба са наводом броја и датума дозволе Шк. Савета.

На испит за следећи разред припушта се ученик само у том случају, ако је претходни разредни испит најмање са довољним успехом положио.

Ако ученик при полагању разредног испита највише из два предмета недовољну оцену добије, дужан је пре него што би био припуштен полагању испита из следећег вишег разреда, накнадни испит из дотичних предмета положити. Но ако из више од два предмета недовољну оцену добије, тада се тек после године дана поновном целокупном разредном испиту подврћи може.

Пристојба за полагање разредног испита је 20 фор. (40 круна), а за деломично понављање по предмету 5 фор. (10 круна). Ова пристојба се међу свима испитивачима сразмерно према броју предмета подели тако, да управитељ осим испитног дела (по предмету) још један део добије.

§. 8. Испитна комисија за испит оспособљења састоји се из

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

изасланика Шк. Савета и чланова проф. збора под председништвом изасланика.

§. 9. Испит за оспособљење је теоретичан и практичан. Теоретичан испит је делом писмен, а делом усмен и простире се на градиво прописано у §. 10. и §. 17.

Практичан испит састоји се из писмене радње и практичног рада.

На испиту за оспособљење нико ни из каквог разлога не може бити опростен од полагања којег предмета.

§. 10. На писменом испиту ови се радови израђују:

1. Расправа из српског језика у кругу педагогије са сврхом том, да се из ње види с једне стране потпуно граматично знање српскога језика, правилно мишљење и писмено правилно изражавање мисли кандидата, а с друге стране знање из педагогије и педагошких помоћних наука. На израду 4 часа.

2. Израда задате теме на мађарском језику уз припомоћ речника. На израду 4 часа.

3. Превађање са немачког језика на српски уз припомоћ речника. На израду 4 часа.

4. Решење двеју геометријских задаћа из којих се има видети знање и сигурност у рачунању. На израду 4 часа.

5. Правилно решење по једног мањег питања из круга природних наука и gospodarства (код женских кућарства). На израду 4 часа.

6. Цртање једног геометријског или простог тела по изгледу слободном руком са шатирањем. На израду 4 часа.

7. Један образац краснописа. На израду 1 час.

§. 11. Ради одређења писмених радња и задатака испитних професори предају управитељу под 1., 2., 3. по три расправе и превода осам из геометрије и шеснајест до двадесет из природних наука и gospodarства (кућарства).

Управитељ до 1. маја све задатке осим задатака из мађарског језика достави Шк. Савету, који за српску радњу изабере једну расправу, за превађање са немачког на српски такођер једну, за геометрију четири, за природне науке и gospodarство 8—10, од којих из геометрије, природних наука и gospodarства ученици слободно бирају задатке. Шк. Савет по потреби може задаће да преиначи односно да нове захтева.

Изабране задаће Шк. Савет у засебној куверти запечати,

WWW.UNI-N.S

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

до 10. маја управитељу их достави и одреди — по предлогу проф. збора — време испита писменог и усменог.

Одређење задатака из мађарског језика спада у делокруг кр. државног надзорника. (Према наредби В. кр. угарског министарства од 27. марта 1894. год. бр. 13248.)

Одређење задатака из краснописа и цртања спада у делокруг управитеља и проф. збора.

§. 12. Писмени испити имају се у другој половини месеца маја држати и то 3—4 дана; који један за другим долазе тако, да се по један задатак сврши за једно до или после подне.

Сваку поједину куверту са задатком отвара управитељ непосредно пред сам почетак писменог испита у присуству професора, којима је надзор поверен и кандидата, те изабрани задатак прочита.

При истоку времена сваки кандидат дужан је предати израђени задатак са оригиналним концептом, све и ако би недовршен био.

При писменим испитима кандидати смеју при себи имати само приборе за писање односно цртање, а за мађарско и немачко превађање још и речник; при раду не смеју један с другим у додир долазити. Ко ову наредбу преступи, обуставља се од даљег рада. На ово се имају кандидати пре испита строго опоменути.

О писменим испитима надзиратељи професори воде записник у који се уведе време испита, задатак, попис имена кандидата, време кад је који кандидат предао радњу и остале потребне примедбе, а такођер и имена надзорних професора по реду замене.

Овај записник по свршетку свију писмених радња заврши и потпише управитељ, те прикључи осталим списима о испитима.

§. 13. Писмене радње прегледају испитни професори (српску професор српског језика и професор педагогије, а мађарску професор мађарског језика и кр. државни надзорник), погрешке означе и на сваку радњу кратку и оправдану пресуду са одговарајућом оценом напишу.

После прегледа задаћа управитељ сазове проф. збор, да се узајамно известе о исходу радња. На овој конференцији дотични професори учине пријаву о исходу писмених радња, но не донашају решење у погледу припуштања на усмени испит. Решење ово задржава се за целокупну испитну комисију.

§. 14. Усмени испити обдржавају се месеца јуна у данима, које одреди Шк. Савет, а на предлог проф. збора, као и ред самих

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

испита. Овим испитима предходи и конференција целокупне испитне комисије, која

- а) већином гласова одређује коначан исход писмених испита и изриче, који се кандидати припуштају усменом испиту;
- б) одређује, код којег је кандидата потребно опширније испитивање из појединих предмета на усменом испиту.

Ако се председник испитне комисије не може да сложи у погледу оцене таква предмета из којег се не полаже усмени испит, може захтевати, да дотични кандидат из упитног предмета испит усмени полаже.

Бележнике усмених испита именује председник комисије.

§. 15. Онај кандидат, који је све писмене задатке најмање на довољно израдио, припушта се усменом испиту. Који је највише из три писмене радње добио оцену недовољно, припушта се усменом испиту али тако, да се из дотичних предмета строго испита на усменом. Кандидат, који је из преко три радње добио недовољну оцену, не припушта се усменом испиту.

§. 16. Сви кандидати укупно полажу испит из појединих предмета по одређеном реду предмета тако, да на један дан долази 8—9 часова на испитивање.

§. 17. Усмени испит обично се састоји из оних предмета, који нису били предметом писмених испита, а ти су:

1. Веронаука; 2. наука о васпитању; 3. методика; 4. српски језик и књижевност; 5. црквено-славенски језик; 6. мађарски језик; 7. отачаствена и светска повест; 8. земаљски устав; 9. земљопис; 10. рачун; 11. практичан и теоретичан испит из црквеног појања и правила, певања и свирке; 12. у учитељској школи практичан испит из гимнастике и учења исте у основној школи; 13. у учитељској школи практичан ручни рад. За обим испита меродаван је наставни план. Кандидат ваља да на испиту да докаже и то из педагогије о своме знању важнијих психолошких правила и о примени истих; да зна поједине делове и правила из дидактике и методике; устројство основне нар. школе, помоћна средства наставе и употребу истих.

Из осталих предмета најглавније основе дотичних наука и свезу, која између ових постоји; имају се ситнице избегавати а велика пажња на учитељски позив обраћати.

§. 18. Усмени испити за оспособљење су јавни.

Питање ставља председник и то из листе на којој су при-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

бележена питања, која обухваћају цео круг предмета; но председник има право и друга питања ставити. Задата питања професор испитује. У записник, који се води приликом усмених испита, бележник уводи питања и одговоре.

§. 19. Предмет за практичан рад на два дана пре предавања ставља председник комисије кандидату до знања. — Кандидат је дужан нацрт предавања писмено израдити и предати председнику пре почетка предавања.

Кандидат из прописаног градива обучава једно одељење ученика вежбаонице пред комисијом и наставничким особљем вежбаонице тако, да ово обучавање не траје мање од 10 минута а више од 15 минута.

При оцени овога предавања ваља пазити, да ли кандидат зна своје теоретско знање практично применити, разумно и с љубављу понашати се према ученицима, појмове према развоју ученика обратити и у пажњи га држати.

Ако околности захтевају практичан рад може се одржати и пре усменог испита.

§. 20. По свршетку свију испита испитна комисија држи конференцију, у којој са већином гласова за све поједине кандидате на основу вођеног записника решава:

- а) оцену из свију предмета;
- б) општу оцену.

Оцене су: одлично, врло добро, добро, довољно, и недовољно.

Општу оцену опредељује количник из броја свију оцена појединих предмета и броја предмета.

Исход испита објављује председник у присуству испитне комисије.

Кандидат, који на испиту за оспособљење из три или више предмета недовољну оцену добије, може тек после године дана испит из свих предмета поновити.

Онај кандидат, који на испиту за оспособљење из једног или два предмета недовољну оцену добије, може поправни испит из тих предмета месеца децембра исте године полагати. Не положи ли том приликом из једног предмета, тада може испит из дотичног предмета тек на свршетку школске године још једном поновити; но не положи ли ни из једног од два предмета, тада може само још једном при свршетку школске године целокупни испит за оспособљење по ново полагати.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Они, који у течају испита из оправданих разлога од даљег полагања одступе, не оцењују се и узима се, као да у опште нису испит ни полагали. Но они, који овако трипут одступе, не припуштају се више испиту за оспособљење.

§. 21. Оцене установљене у §. 20. увађају се у главни школски записник испита за оспособљење. Школски записник потписују сви чланови испитне комисије, а ставља се у два примерка, од којих се један шаље Шк. Савету, а други остави у архиви завода.

§. 22. Дипломе оних, који се оспособљавају за учитеље срп. нар. основних школа, истављају се на основу главног школског записника, снабдевају се печатом завода и потписују их председник испитне комисије и управитељ учитељске школе.

Дипломе су без биљега.

У дипломи се има навести, да ли је кандидат редовно или приватно свршио учитељску школу. Оним кандидатима, који нису навршили законом прописане године (мушки 19. женске 18.) издају се дипломе тек пошто наврше прописану старост.

§. 23. Испитна пристојба за оне, који приватно полажу испит за оспособљење износи 20 фор. (40 круна). Пофторавање целокупног испита за оспособљење 10 фор. (20 круна); деломично пофторавање испита за оспособљење по предмету 5 фор. (10 круна). Диплома 1 фор. (2 круне).

Све ове пристојбе имају се напред положити.

О НАГРАДАМА И КАЗНАМА.

(Наставак.)

Правила при кажњењу.

Казне су ванредна средства, која се врло разборито и опрезно употребљавати имају, ради исправљања децјег и то само онда, кад се не може успети ни којим другим начином. Као што ваљан лекар само у нужди употребљује лекове, ради лечења болесниковог, тако и ваљан васпитатељ само онда употребљује казни, када су нужне зарад децјег поправљања, те се оне према томе имају употребити ретко, савесно умерено и праведно. У нар. школи употребљују се казни за то, да се кривац сети на заповест, коју је преступио, да увиди погрешку и да на њу омрзне, па да се усаветује и поправи, а друга деца, да узму тај случај за пример, па да се чувају од зла и да им се наравно чувство оснажи. Кад учитељ децу кара и казни мора бити врло на опрезу, и у том праведно и савесно поступати, јер за то своје дело дужан је одгова-

рати пред Богом и својом савешћу, пред школским законом, пред дечјим родитељима а у неку руку и пред самом децом. С тога је нужно, да учитељ при кажњењу, пред очима има правила:

1. Отклањање погрешака и омиљење врлина, то је најглавнији васпитни посао сваког учитеља, па за то нека учитељ најпре покушава, сваком детету врлине омити, а погрешке дечје нека исправља очинским саветом и опоменом и тако нека даде прилике, да се деца поправе.

За погрешке, што их деца нехотице или по слабости учине, не треба их казнити, него само за оне, што их из велике лакомислености и небрежливости учине, а још више за оне, што проистичу из пакости, из злобе и упорности. Истина, да слаба и тупоглава деца учитељу највише посла задају, али се зато он не сме на њих срдити, него се има највише око њих трудити и са највећом трпљивошћу настојавати да их унапреди.

2. Пре него што учитељ приступи кажњењу, нека покуша саветом, опоменом и карањем кривца исправити и тако му прилику дати, да се и без каштиге поправи, само за грубе погрешке којима се здравље чије повреди или другоме велика штета нанесе, нужно је да се одма после учињеног неваљалог дела сходне казне употребе.

3. Учитељ треба да има пред очима, да карање и казне не смеју бити одмаштење за учињено дело, него само лек од зла и средство за поправљење. С тога нека сваки учитељ пре казнења брижљиво расуди, којим би се средством дотично дете према својој нарави, узрасту, полу и васпитању најцелисходније могли исправити и на добар пут извести.

Пре казнења нека учитељ добро расуди, је ли дете у тај мах први пут погрешило, и какво је оно од нарави, нека се постара да дозна, каква се средства употребљују при домаћем васпитању тога детета, зарад исправљања његова, колика је и каква је учињена кривица? Какви су узроци што су дете на зло навели, у каквим је околностима, чијим је упривом и где је дете погрешило? И према свему овом треба изнаћи сходну казну, која ће на морално поправљање дечје служити а нити да ће му здрављу шкодити, нити ће га морално упропастити.

4. Кад дете зло какво учини, па га постигне природна последица тога дела, којом се његово зло дело само казни нпр. кад несташко разбије главу или нос, кад га цето уједе, кад падне одкуд па се удари, или кад од зелена воћа добије грозницу, у таквим случајевима не треба га казнити, него га ваља озбиљно сетити, како је због кривице страдао и побудити га на покајање и поправљење.

5. Кад већ морамо дете казнити, онда тако ваља удесити ствар, да одређена казна буде што већма налик на природну последицу учињеног преступа нпр. лажљивом детету ускратити ваља поверење; лењог, небрижљивог ученика задржати ваља у школи, да научи оно што пренебрегне, оног, који у време одмора није

исписао домаћу задаћу, заповедити ваља, да у оно време, кад се сва остала деца играју, у школу дође и двапут или трипут напише лепо пренебрегнуту задаћу; онога који се свађа и задиркива, од друге деце одлучити ваља и посадити га обашка као самца у једну скамију. Само ако би неповољне последице зла дела могле шкодити, телесном или душевном здрављу деце, не ваља их никако употребити.

6. При кажњењу нити сме учитељ бити у јарости и узрујаности, нити сме бити равнодушан према учињеној кривици. него се има тако владати, да се из његова владања и кажњено дете, и остала деца уверити могу, да учитељ од свег срца жели да се кажњено дете поправи.

7. Пре него што учитељ преступника казни, треба он сам да наведе преступника, да он сам увиди погрешку и да призна, да је скривио, и да је казну заслужио, а особито дете треба из учитељевог говора и владања да увиди, да му је учитељ прави пријатељ и да га он само из нужде и само ради поправљања казни.

Добар и савестан учитељ с таквим расположењем казни, да се не би морао уплашити, ако би га при кажњењу школски управитељ или родитељи затекли. При кажњењу нека се учитељ чува непристојности и мрзности, и нипошто да не употребљује грубе речи, којима се деца кваре и на јогунство наводе нпр. а! а! сад сам те ухватио, одавно сам ја тебе тражио, магарче један итд. Исто тако има се учитељ чувати од сваког ругања и исмејавања и спомињања мана и недостатака, који се у детињој породици налазе као нпр. таки ти је и отац итд.

8. После казни треба са дететом лепо поступати, да се охрабри и добије вољу за поправљење. Не треба се дакле на њега срдити, нити га презирати. нити му ваља пребацивати казну, али га не ваља ни мазити ни сажаљевати.

9. Казне не треба одуговлачити, него их ваља одма извршити, после учињене кривице, ако је нужно истраживање, то оставити ваља на свршетку часа и одма за тим казну извршити.

10. За казну не сме се употребити ништа, што би здрављу деце шкодити могло.

11. Учитељ треба да казни врло ретко и само онда, кад не може никаква друга средства за поправљање изнаћи.

Докле се год може с малом казном поправљање постићи, не треба предузети строжију казну. У опште се учитељу препоручује, да пре кажњења сам себе испита, није ли крив сам детињем преступу. Ко није уредан ни тачан, не сме се љутити ако опази, да му ученици нису уредни и тачни, ко се не приправља за обучавање, и кад одвише много задаје, тај се не може чудити, што му ученици не напредују, па ако их с тога казни, то је онда двострука неправда.

(Свршиће се.)

О ДУШЕВНИМ БОЛЕСТИМА.*)

(Наставак.)

Врсте душевних болести.

Душевне болести је врло тешко уочити, јер се оне лагано и постепено развијају, тако, да болест дуже времена може постојати, без да ју околина болесникова примети.

Знаци душевних болести јесу: тајанствена забринутост, гужно расположење, разна привиђења и маштаније, које болесник у машти својој ствара.

Почнимо с незнатнијим душевним бољкама:

Површност — недостатак удубљивања. Непотпуно знање, које не продире у суштину ствари, не истражује узроке, већ се задовољава привидношћу. Мана површнога човека је у томе, што мало мисли.

Расејаност наступа, када у један мах легитимично посматрамо више предмета; али ни један пажљиво не посматрамо. Према томе у место да је пажња усредсређена, она се развлачи час на једну час на другу страну.

Докле може да дотера расејаност, о томе би могли веома много важних примера навести. Тако нпр. о чувеном уметнику Бетовену, пише један савременик ово: „Једнога дана ручао сам у једној гостионици. Наскоро дође Бетовен, који се такође у истој гостионици хранио. Пошто остави шешир и огртач, седе за један усамљени сто, и рукама се ухвативши за чело удуби се у мисли тако, да и на поновљена питања послужитељева никаква одговора није давао... Од прилике после по сахата, нагло устане, извади новчаник и дозове послужитеља. — „Шта? Зар да платите? па нисте ни ручали!...“ „Шта? па зар ја нисам ручао?“ проговори Бетовен зачуђено и изађе....

Тупоглавост или што се обично каже рђаве памети. Тупоглав тешко схваћа што чује или чита, и ако схвати брзо заборави.

Велики философ Кант за последње две године живота свога није био у стању познати ни најбоље своје пријатеље, па и само своје име је заборавио.

Уображавање је обмана маште, када мале ствари увеличава, и за факт држи све оно, што је само уображење.

Занешеност (фантазирање) наступа, када разум не може да обузда машту, и када се ова не руководи њиме, него је сама себи остављена. Виши степен занешености назива се *санјалаштвом*, *лудовањем*.

Простота је ограниченост разума. Прост врло мало може да схвати и има веома мало јасних појмова.

Глушавост — *бенаштина* је природна слабост разума, слаба манифестација душевна живота. Глушав једва схвати и најпростије

*) Види: Z Varga Mihály: A házi nevelés. II.

дневне догађаје. Узроци глупавости могу бити: неуредан развитак мозга, ране повреде мозга, неуредан живот родитеља, занемарена нега, грубо поступање.

Будалаштина је недостатак моћи расуђивања, усљед чега будала неправилно расуђује, говори и непаметно ради. У будала нема истрајне пажљивости. Будале за увек остају душевна сиротиња, која је потпуно уверена, да је ван граница њихова ограничена душевна видокруга, крај душевнога света.

Узроци будалаштине могу бити: занемарено васпитање, прекомерна употреба алкохолних пића; изнуреност тела претераним послом, претерана живчана слабост иза болести, претерано блудничење; отупљење разума усљед усиљеног рада.

Блесавост — туњавост у многоме је слична будалаштини. Блесавост је слабост мишљења и недостатак схватања; немоћ разумног живота. Блесавост је нижи степен душевног живота. Блесав гледа поједине предмете а без да их распознаје. Ова се болест ретко да излечити, и деца је обично наслеђују од родитеља. Било је примера, да су потпуно здрава деца, подуже затворена у влажне и смрдљиве подруме, целог живота блесава остала. За еклатантне примере блесавости могу нам послужити Кретени, који се налазе у уским и влажним долинама Швајцарских, Тиролских, Каринтијских и Штајарских снежника. Прави Кретен је животињског изгледа, ниска раста, дебелих образа, нечист, прождрљив, похотљив, глупав, суморан, у себе повучен, тврдица, пакостан, неблагоприятан, осветљив и свачему се чуди. Ова се душевна сиротиња може помоћу телесног и умног рада, али понајвише брижљивим васпитањем постепено из животињства на степен човечанског достојанства подигнути.

Помереност ума — шенутост је болесно стање моћи познавања, при коме необузdana машта потисне разум и при коме поједине душевне моћи одступају од правилног деловања. Помереност ума је обично последица болесног душевног расположеја; али може да наступи и усљед изненадне тешке повреде живаца.

Сулудост — ђакнутост наступа, када душа стално измењује своје представе и чувства, што се обично манифестује у смешним радњама.

Помама — лудило се манифестује у разним делима, која немају никакве везе. Наступа усљед поремећености мозга. Луда је неспособан за сређивање мисли; код њега је све збуњено, недостаје свезе, престава гони једна другу; машта бега с једнога предмета на други; у разговору болесникову нема свезе ни досљедности; он живи у сфери сањарија, — будан сања.

Данашњим даном број помамних се јако множи. Из разних слојева друштва граби помама себи жртве. Узрок помаме је опште незадовољство, брига и невоља, као пород пауперизма.

Лудило — лудост је највиши степен поремећености појмова

и пресуда, када болесник не познаје своју личност, већ се држи за другог него што у самој ствари јесте. Узрок је лудилу претерано умно усиљавање или јаке страсти као: тежња за имањем, гордост, итд. Овакве привикавајмо да се туђој вољи потчињавају.

Беснило се манифестује у насиљу. При беснилу слобода воље уступа нагону рушења. При овој ужасној болести наступају по некада светли тренутци (*lucidum intervallum*), при којима болесник долази до свести. Пред наступ лице се у болесника натупти, очи му се успале, јачина мишића му се повећава; дивље посматра око себе, ларма, урличе, и у прах руши све што му до руку дође. У ову болест падају чешће особе јаког телесног састава, колеричног темперамента; мушкарци више него женскиње. Овим болесницима не треба давати снажне хране; слободу им ваља ограничити и уклонити све што би их могло раздражити.

(Свршиће се.)

Н Е К Р О Л О Г.

† **Протојереј Манојло Грбић** катихета и професор срцске женске учитељске школе у Горњем Карловцу преселио се у вечност на велики петак, 16. априла т. г. у 55. годниј вредног живота свог. Покојник је био члан и референт епархијског Школског Одбора горњо-карловачког, члан жупанијског Школског Одбора, члан епархијске Коосисторије горњо-карловачке, члан књижевног одељења „Матице Српске“, потпредседник „Чиновничке задруге“ итд. Осим тога што је био савестан наставник и вредан народни радник: радио је он и на српској књизи; од њега нам остаде знаменито дело „Карловачко Владичанство“ у три књиге написано. Сахрањен је уз велико саучешће лицем на први дан Ускрса по подне.

† **Богдан Рајковић** учитељ у Арач-Врађеу преселио се у вечност у 24. години млађаног живота, после кратког али тешког боловања 25. априла т. г. Сахрањен је 27. априла. Оплакују га родитељи и браћа с осталом родбином. Био је вредан учитељ и радио је и на књижевном пољу.

† **Добривој Дрндарски** учитељ у Карлову преминуо је након дуге и тешке болести у велико-кикиндској болници у 22. години млађаног живота свог. Покојник је као врло добар кандидат прошле 1898. године за учитеља оспособљен.

† **Владимир Влајић** учитељ у Мокрину напрасно је преминуо у 25. години живота свога. — 26. априла о. г. нађен је мртав код села Беодре у банату. Говоре да је у последње време малаксао душевно, те да је по свој прилици у тој малаксалости сам себи живот одузео.

† **Меланија Илкић рођ. Мирић** помајка нашег главног сарадника Ст. С. Илкића преселила се у вечност након предугог и

тешког боловања 27. априла т. г. у 42. години живота. Покојница је била врло добра душа и племенита срца, о чему сведочи право материнско поступање са својом пасторчади, коју је пазила и неговала као децу рођену. Сахрањена је уз велико саучешће 29. априла т. г. Плакује је супруг с троје деце и осталом родбином. Бог да их прости! Мир праху њихову!

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Учитељски збор сомборског протопресвитерата одржан је 21. априла т. г. у Старом-Сивцу. Збор је био добро посећен; присуствовао је и епархијски референт бл. г. Александар Јорговић. Између осталог закључено је да се други овогодишњи збор не одржи, да би се тиме за до годину сви предмети што свестраније и што исцрпније могли сремити.

Универзитет Краља Александра I. Сходно закључку народне скупштине министар просвете у краљевини Србији поверио је припрему, око преобраћања Велике Школе у универзитет нарочитој једној комисији, која је састављена између правих чланова Српске Краљевске Академије и редовних професора Велике Школе. Иста је комисија под председништвом академика Стојана Бошковића, већ почела радити на спремању нацрта закона о подизању Велике Школе на универзитет. Тако ћемо можда још ове године добити први универзитет у Српству који ће носити име Краља Александра I.

Угледна предавања. Министар просвете у Краљевини Србији наредио је, да се приређују по могућству редовно сваке недеље угледна предавања под надзором школског надзорника, а према местним приликама и околностима на местним, или на среским или на окружним учитељским већима. Личност која ће предавати и лекцију одређује школски надзорник. На крају школске године при оцењивању учитељева успеха, узимаће се озбиљно у обзир и његово учешће у угледним предавањима. Надзорник ће достављати министарству просвете у годишњем извештају и податке за сваког учитеља, колико је и са каквим је успехом узимао учешће у угледним предавањима, како би се исти подаци могли узимати у оцену при давању бољих места и одређивању награда. — Боље писмене спреме за угледна предавања школски надзорник шаљаће министарству просвете ради штампања и награђивања.

Број недељних часова у четвороразредној основој школи у Србији. Главни Просветни Савет узменио је досадањи број недељних часова у основној школи и усвојио је да у I. разр. буде број недељних часова 22, у II. 22, у III. 26. у IV. 27. Ова важи и за мушке и за женске школе. Да овај закључак Просветног Савета у живот ступи потребна је потврда Министра просвете.

Православне српске школе у Скопљанској епархији у Ст. Србији. У овој епархији било је 1896/97. школске године у шездесет и четири места *две гимназије* (једна мушка и једна женска) и *седамдесет и пет* основних школа са 2779 ученика-ца и 109 *учитеља-ца*. За потоњих пет година увећао се број ђака на једну школу скоро два пута.

Р А З Н О.

Воскресеније у Сантову. Први православни Ускрс прослављен је у Сантову међу новом браћом нашом најсвечаније и најторжанственије. У три сахата у јутру била је свечана јутрења на којој је присуствовао многобројан народ, држећи запаљене свећице у рукама и учествујући срцем и душом у радости овог највећег празника хришћанског. У 7 часова посвећено је јестиво, а у пола десет била је свечана литургија. После подне је одслужена свечана вечерња а после ове играло је народно коло. Други дан било је гостију из Сомбора, Станишића, Риџице, Мохача, Херцег-Суљоша, Винковаца и Опатовца. И овај дан проведен је најсвечаније као и први. Трећега дана одслужена је света литургија у седам часова из јутра, а по томе су верни упућени били да изађу на гробове својих милих и драгих покојника и да их походе, славећи Спаситеља, који је смрћу својом смрт уништио и мртвима у гробовима живот даровао. И.

Подела припомоћи. На основу решења проф. збора срп. учит. школа сомборских од чистог прихода приређене светосавске беседе, свота од 500 фор. овако је подељена међу сиромашним ученицима и ученицама истих учит. школа: **по 25 фор.** добио је Анастасије Средојевић (родом из Старе Србије) учен. I. разр; — **по 20 фор.** добиле су Христ. Ђорђевићева и Вук. Констановићева, учен. III. разр.; — **по 15 фор.** Василије Дридарски и Миливој Лесковац, учен. IV. разр., Милан Марјановић и Теодор Милитарски, уч. III. разр., Александар Дридарски, уч. II. разр., Душан Живојновић и Ђорђе Алексијевић, уч. I. разр. м. учит. школе, — Анка Бркићева, уч. IV. разр., Марија Ћирићева, уч. II. разр., Анђ. Остојићева и Љуб. Чобановићева, уч. II. разр., Даринка Шешевићева, Јел. Рајковићева и Руж. Мрђенова, уч. I. разр. ж. учит. школе; — **по 10 фор.** Драг. Сиротановић, уч. IV. р. Лазар Крстић, уч. III. р., Стеван Гердец и Цветко Ћићић, уч. II. разр., Јов. Славковић и Милан Радивојевић, уч. I. раз. м. уч. школе — Анђ. Лукићева и Вук. Гајићева, уч. IV. разр., Мир. Миросављевићева, уч. III. разр. Ев. Бугарека, уч. II. разр., Милена Натарошева, Вид. Лазићева и Ј. Момировићева, уч. I. разр. ж. уч. шк.; — **по 5 фор.** Малеш Пејин и Радивој Петровић, уч. IV. разр., Дим. Натарош, уч. III. разр., Јов. Сувајџин, Св. Поповић и Стеван Симендић, уч. II. р., Нестор Божин, уч. I. разр. м. учит. шк. — Олга Петровићева, уч. IV. разр., Зорка Станишићева и Јелка Карапанџићева, уч. III. разр., Љуб. Карапанџићева, уч. II., Мил. Станковићева и Цв. Вингулчева, уч. I. разр. ж. учит. школе. — Чист приход приређене светосавске беседе износи 644 фор. 82 новч.; од исте своте у смислу решења проф. збора од 1897. бр. зап. 25. — 100 фор. остављено је у „Прихрану“ (ради припомоћи сир. ученика и ученица у случају евентуалне болести). — 44 фор. 82 новч. пак смештена су у фонд за оправљање заставе заводске.

 Због смртног случаја у породици главнога нам сарадника, овај број нашега листа се одоцнио.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА И СИНА у Сомбору.

